

ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА: ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

STATE INVESTMENT POLICY: GOALS AND OBJECTIVES UNDER THE CONDITIONS OF FORMATION OF AN INNOVATIVE ECONOMY

Людмила ГОЦУЛЯК,
аспірант,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Liudmyla GOTSULIAK,
Post-graduate student,
Vadym Hetman Kyiv National
Economic University

Глобалізаційні процеси, які відбуваються нині у світі, зумовили зміну темпів економічного зростання. На сучасному етапі розвитку діяльність будь-якої економічної системи незалежно від її розмірів та структури нерозривно пов'язана з інноваціями. Під інноваційністю в цьому контексті необхідно розуміти властивість економічної системи, яка виявляється в здатності генерації інновацій усіх типів і на всіх рівнях та забезпечення інтенсивного типу розвитку. Саме тому, щоб займати високі конкурентні позиції, держава як економічний суб'єкт повинна підтримувати високий темп власної інноваційної активності.

Однак процеси формування інноваційних систем є дуже складними й багаторівневими, схильними до впливу величезної кількості чинників, як економічних, так і неекономічних. Один із таких чинників - здійснення державою вираженої інвестиційної політики. Залучення іноземних інвестицій дає насамперед можливість збільшувати валовий національний продукт, позитивно впливати на платіжний баланс, сприяти модернізації й таким чином поліпшувати рівень міжнародної конкуренції. Тому надзвичайно важливою стає роль державної політики при формуванні інвестиційного клімату, який є основним показником привабливості національної економіки перш за все для зовнішніх інвесторів. Отже, інноваційно-інвестиційний «мейнстрім» - один із головних напрямків розвитку кожної сучасної держави XXI ст.

Метою дослідження є аналіз поточних тенденцій розвитку економічної системи та їх безпосередній вплив на цілі й завдання державної інвестиційної політики в умовах формування інноваційної економіки.

Необхідність інноваційного розвитку національної економіки, яка вимагає системного і повсюдного використання інвестиційних коштів для забезпечення власного зростання, визнається широким колом вчених-дослідників, керівників-практиків, політиків і громадських діячів. Адже головне пояснення полягає в тому, що інноваційна економіка - якісно новий щабель розвитку сучасних економічних систем, яка потребує постійного «вливання» інвестиційних коштів.

Проблема впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток держави у свій час вивча-

лася Дж. Міллем, А.Маршаллом, Г.Марковіц, Дж. Кейнсом, Р.Харродом, М.Фрідманом, Д.Тейлором та ін.

Вивчення та аналіз інноваційно-інвестиційної політики держави як фактора формування інноваційної економіки розглянуто в працях сучасних дослідників, зокрема, таких як: О.Гаврилюк, В. Геєць, О.Головня, О.Колодізев, К.Малько, В.Смирнов, А.Пересада, Ф.Ткачик та інші. Але, незважаючи на наявні дослідження, питання стану й розвитку інноваційно-інвестиційної політики держави є відкритим для нових дискусій. Продовжують накопичуватися нові проблемні питання, пов'язані з роллю держави в контексті оптимізації інвестиційного клімату, пошуку правильного вектору здійснення державної інвестиційної політики. Адже до цього часу в країні немає стійкої законодавчої бази, яка забезпечила б сприятливий інвестиційний клімат і розвиток наукового потенціалу держави.

Й.Шумпетер виділив ряд компонентів і ознак господарської або економічної системи, що формують її і дають можливість функціонування й розвитку: мета, стійкість, комплексність, територіальна прив'язка, інноваційність [8, с.15]. На сьогодні саме інноваційність трансформувалася в дійсно реальну, прогресуючу продуктивну силу і завжди розглядається поруч із таким економічним інструментом, як інвестиції. Нині ми маємо справу із «інноваційно-орієнтованою економікою як новою економікою», або економікою, яка ґрунтується на знаннях, на генеруванні та дистрибуції знань та спирається на використання не стільки людського капіталу, а здебільшого інтелектуального [1, с. 37].

За офіційними даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, інвестиції в Україну у 2015 році надходили зі 133 країн світу. Основними інвесторами, на які припадає 83% загального обсягу коштів, залишалися: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Великобританія, Франція, Швейцарія та Італія. У 2015 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3763,7 млн дол. США та вилучено 891,3 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), із них: надійшло з Кіпру - 11744,9 млн дол., Нідерландів - 5610,7 млн дол., Німеччини - 5414,3 млн дол., Австрії - 2402,4 млн дол., Великобританії - 1852,5 млн дол.,

У статті розглянуто сучасний стан розвитку економічної системи під впливом глобалізації. Зосереджено увагу на тому, що формування інноваційної економіки перебуває не стільки у технологічному вимірі, скільки в ціннісно-інституціональному, знаннєвому. Особливу роль у цих процесах відведено інвестиціям та державній інвестиційній політиці.

Розкрито цілі та завдання державної інвестиційної політики в умовах формування інноваційної економіки, побудовано систему цільових завдань державної інвестиційної політики, вказані пріоритетні кластери для реалізації інвестиційних проектів.

The article examines the current state of the economic system development under the influence of globalization. Main attention is drawn to the fact that the formation of an innovative economy consists not only in technological terms, but in value-institutional and knowledge one. A special role within these process is played by investments and public investment policy.

The aims and objectives of the state investment policy under the conditions of formation of an innovative economy have been revealed, the system of task orders of the state investment policy has been elaborated, the priority clusters for these investment projects implementation have been suggested.

Франції – 1528,1 млн дол., Швейцарії – 1364,2 млн дол. та Італії – 972,4 млн дол. [5].

Головна ціль здійснюваної державної інвестиційної політики полягає у залученні інвестицій в обсягах, що забезпечать реалізацію процесів диверсифікації виробництва та розширеного відтворення економіки. З огляду на залученість в інвестиційний процес усіх суб'єктів ринкової інфраструктури реалізація такої політики повинна стати катализатором підприємницької активності, яка сформує широкі можливості для розвитку бізнесу, створення нових і розширення діючих виробництв, збільшить наповнюваність податками консолідованого бюджету держави.

Серед головних принципів, на яких ґрунтується державна інвестиційна політика в контексті тяжіння до інноваційного типу економіки, слід назвати такі, як: цілеспрямованість і комплексність; легітимність та адаптивність; публічність та прозорість; пріоритет випереджаючого розвитку інфраструктури та впровадження інноваційних рішень; спрощення адміністративних процедур; баланс інтересів суспільства, держави та бізнесу; збереження екологічної безпеки.

На сьогодні інвестиційна сфера нашої країни характеризується недостатнім обсягом фінансування економіки країни, за винятком декількох галузей, пов'язаних переважно з експортом сировини і енергоресурсів. Реальний сектор економіки відчуває хронічну нестачу інвестицій. Саме тому державна інвестиційна політика має стати одним із пріоритетів у функціонуванні економіки країни, забезпеченні її сталого розвитку [7]. Найважливішим напрямком реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики є забезпечення якісно нових умов для формування і ефективного використання інноваційної інфраструктури. Зокрема, для цього в нашій державі введено в дію ряд нормативних правових актів, націлених на правове забезпечення створення й функціонування її базових елементів, в тому числі інвестиційної складової.

У свою чергу необхідно зазначити, що вітчизняне інвестиційне законодавство має свої особливості, які полягають насамперед у тому, що окремі аспекти цієї сфери регулюються різними нормами. На державному рівні господарське, цивільне, податкове, валютне, банківське, фінансове та митне законодавство містять відповідні норми щодо здійснення інвестиційної діяльності. Окрім цього, діють відповідні закони про цінні папери та фондовий ринок, режим іноземного інвестування, щодо відносин концесії тощо. Також ця сфера підпадає під регулювання з боку цивільного й земельного законодавства, відповідних актів про приватизацію, підприємництво.

Найперші закони у цій сфері – це Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 та Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991. До інвестиційного законодавства також відносяться: чинні положення Податкового Кодексу від 02.12.2010, Господарського Кодексу від 16.01.2003, Цивільного Кодексу від 16.01.2003, Земельного кодексу від 25.10.2001 та законів України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002,

«Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006, Закон України «Про інститути спільного інвестування від 05.07.2012. Окремі аспекти іноземного інвестування врегульовані Законом України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 [4].

Система документів, яка регулює інвестиційну політику в нашій державі, включає інвестиційні стратегії, комплексні інвестиційні програми, плани заходів з реалізації інвестиційної стратегії, а також концепції, плани реалізації за окремими напрямками інвестиційної політики.

З урахуванням наявного масиву документальної інформації систему цільових завдань державної інвестиційної політики можна зобразити комплексною структурою (див. **рис.**).

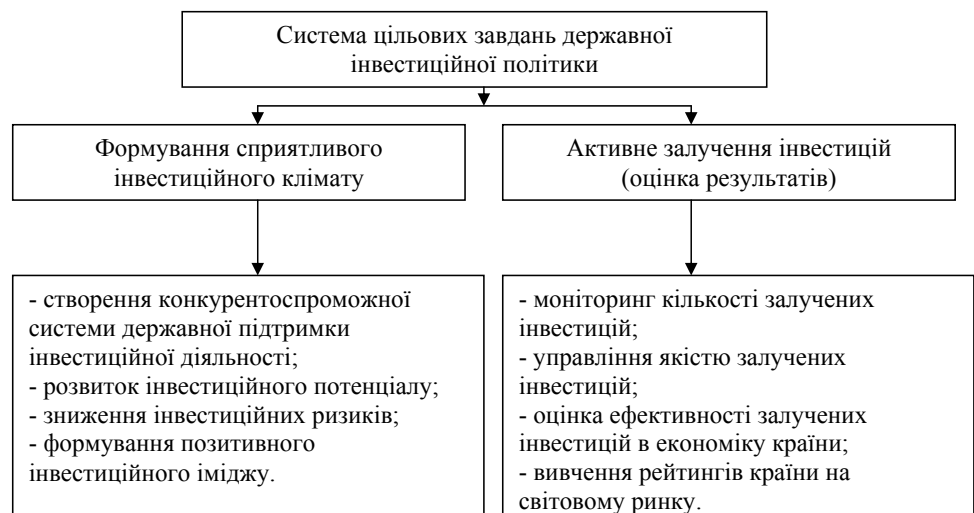
Формування сприятливого інвестиційного клімату визначається підвищенням інвестиційної привабливості самої держави і розвитком інвестиційної активності на її території. Під інвестиційною привабливістю будемо розуміти комплексний показник: а) підвищення рейтингів національних агентств «Експерт-рейтинг», «Рюрік» тощо; б) підвищення й збереження рейтингів міжнародних рейтингових агентств (Standard&Poor's, Moody's Investors Service та Fitch Ratings).

Створення конкурентоспроможної системи державної підтримки інвестиційної діяльності визначається розробкою і планомірною реалізацією відповідних Стандартів діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату. Розвиток інвестиційного потенціалу супроводжується оцінкою показників зростання розміру інвестицій.

Що стосується такого важливого питання, як зниження інвестиційних ризиків, то тут важливим є комплексний підхід (страхування; забезпечення у формі застави, гарантії, поручительства; покрокове подрібнення процесу затвердження асигнувань проекту; диверсифікація інвестицій тощо). У розвинутих країнах за підтримки держави й ринку створюються відповідна експертна інфраструктура і механізми, які здатні керувати грошовими потоками та які не допускають передчасної реалізації необґрунтовано ризикованих інноваційних проектів [2, с. 85].

Формування позитивного інвестиційного іміджу має супроводжуватися розробкою та виконанням спеціальних PR-програм та заходів щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату на міжнародному рівні, в тому числі оптимізацією інформаційного Інтернет-порталу.

Рисунок. Система цільових завдань державної інвестиційної політики

Головними показниками інвестиційної активності є насамперед позитивні темпи зростання як в цілому, так і за категоріями (приватні та іноземні інвестиції); зростанням кількості інвестиційних проектів як в цілому, так і в окремих галузях і територіях; збільшення частки або обсягу включення в діловий обіг того чи іншого виду ресурсів.

Серед слабких сторін у реалізації державної інвестиційної політики варто виділити: нестабільну політичну обстановку, що є основною умовою для залучення інвестицій в країну, відсутність стимулюючого відповідного законодавства в інвестиційній та податковій сфері, у сфері державно-приватного партнерства, низький рівень капіталізації підприємств, що зменшує їх фінансові та інвестиційні можливості, високий ступінь залежності державного бюджету від трансфертів, низький рівень професійної компетентності (відсутність висококваліфікованих кадрів) тощо.

Для цілей прискореного й гармонійного економічного розвитку нашої держави в умовах формування інноваційної економіки визначимо пріоритети для реалізації інвестиційних проектів. Це, зокрема:

- інтенсифікація виробництв переробних галузей та готової продукції;
- розвиток передових інноваційних технологій у галузях, заснованих на відновлюваних ресурсах;
- розвиток транспортної та транспортно-логістичної інфраструктури у потрібному руслі;
- активізація розвитку інфраструктури соціальної сфери і особливо житлово-комунального господарства;
- застосування невикористаного потенціалу розвитку сфери послуг, включаючи туризм.

Стратегія формування пріоритетних кластерів має бути спрямована на розвиток і реалізацію наявного потенціалу держави і стати основоположним чинником підвищення її конкурентоспроможності. Для цілей забезпечення випереджаючих темпів зростання економіки держави, оптимізації її структури необхідна концентрація зусиль і ресурсів на розвитку групи пріоритетних кластерів. Їх формування дозволить здійснити інтеграцію виробництва як по вертикалі, так і по горизонталі. Це забезпечить зміщення акценту розвитку з видобувних підприємств на переробні виробництва, що виробляють кінцеву продукцію. Таким чином, кластери дозволять:

- мобілізувати наявні державні й приватні ресурси, координувати діяльність усіх зацікавлених сторін;
- здійснювати скоординовану розробку індивідуальних стратегій розвитку учасників кластера;
- активно впливати на формування доданої вартості, забезпечувати інноваційний вектор розвитку галузей;
- забезпечувати комплексний територіальний, економічний і соціальний розвиток держави;
- правильно позиціонувати державу і визначати зовнішню економічну політику.

Пріоритетними кластерами можуть бути такі: агропромисловий, лісопереробний, транспортно-логістичний, мінерально-сировинний, інформаційно-комунікаційний, туристично-рекреаційний. У свою чергу реалізація великих інвестиційних проектів дозволить сформувати в країні зони випереджаючого зростання, які стануть локомотивами зростання для всієї держави.

Підтримуючи позиції науковців, експертів та децю розширюючи їх позиції, вважаємо, що формування «правильної» інвестиційної інфраструктури та зокрема державної інвестиційної політики має ґрунтуватися на таких засадах:

- 1) держава не повинна займатися бізнесом;

- 2) держава має роботи все можливе для стимулювання розвитку конкуренції;

- 3) держава не повинна конкурувати з приватним сектором.

На державному рівні мають бути сформовані відповідні системи організації та супроводу інвестиційних проектів. Така система повинна включати важелі зацікавленості виконавчих органів влади в якнайшвидшій реалізації інвестиційних проектів, що виключає конфлікт інтересів.

Головним завданням у контексті формування і вдосконалення нормативно-правової бази України є створення повної, послідовної та несуперечливої системи законодавчого комплексу, що формує систему залучення і стимулювання інвестицій, яка встановлює гарантії безпеки інвестицій і механізми захисту прав інвесторів за ключовими актуальними ризиками. При цьому повинні бути дотримані такі принципи:

- стабільності законодавства, що регулює інноваційно-інвестиційну діяльність;
- відпрацювання процедур і механізмів, що захищають інвесторів від неправомірних дій органів державної влади;
- визнання й дотримання прав інвестора на реалізацію інвестиційного проекту, недопущення погіршення умов для іноземних інвесторів;
- захист прав власності і поліпшення взаємодій з корпоративним менеджментом;
- використання інноваційного прогресивного інструментарію впливу держави на приватний бізнес;
- надання на законодавчому рівні майнових та інших правових гарантій інвесторам з метою збільшення припливу іноземних інвестицій [3].

Надалі для цілей створення сприятливого для інвестицій середовища доцільно розширити практику використання каналів прямого зв'язку інвесторів та відповідних суб'єктів інвестиційного ланцюгу. Зокрема, це стосується насамперед офіційного сайту Президента України та органів влади; інвестиційних порталів областей, міст; сайту Української Асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) [6]; «Гарячої лінії», яка має активно працювати через Інтернет-сайт; активізація періодичних каналів прямого зв'язку в рамках телевізійних і радіопрограм, зустрічей з інвестиційним і підприємницьким співтовариством.

Для побудови національної інноваційної системи необхідне прийняття радикальних заходів з боку держави щодо розробки ефективних механізмів фінансування на основі стимулюючих (замість обмежуючих) інноваційну активність підходів. Створення таких механізмів дозволить розвинути інтерес у потенційних інвесторів, а також самих інноваторів, що призведе до потрібних результатів. Головне прагнення в найближчій перспективі – це забезпечення стійкого економічного розвитку держави під впливом глобалізаційних процесів та вимог «нової» інноваційної економіки.

ВИСНОВКИ

Основа інноваційності розвитку сучасних економік – це цілеспрямований процес пошуку, підготовки та реалізації та комерціалізації науково-технічних нововведень. Інноваційно-інвестиційний «мейнстрим» – виклик XXI ст, який прийняла кожна розвинута держава, розвиваючи свою власну економіку в цьому контексті.

Системні проблеми, породжувані особливостями розвитку вітчизняної економіки, усталеними інститутами регулювання часто перешкоджають необхідному розвитку. Здатність держави та її уряду ефективно співпрацювати

в сучасних умовах посилення світової конкуренції за ресурси і зробити більш «м'якими» вимоги до інвесторів є визначальними факторами для підвищення інвестиційної активності й додання динамізму зростання економіки України.

Найбільш цілеспрямованим механізмом активного залучення інвестицій в економіку нашої держави є реалізація інфраструктурних проектів на державному рівні. Державна інвестиційна політика має бути зорієнтована насамперед на сферу державно-приватного партнерства. Сама держава одноосібно не повинна займатися бізнесом. Реалізація інвестиційних проектів з використанням механізмів державно-приватного партнерства дозволить: зняти «пікові» навантаження на бюджет щодо капіталовкладень; забезпечити більш повний і широкий масштаб охоплення новим будівництвом і реконструкцією об'єктів інфраструктури в територіальному і галузевому розрізі; забезпечити кептивною інфраструктурою нові промислові майданчики; використовувати інноваційні та енергоефективні технології.

Особливу увагу необхідно приділити створенню «історії успіху», яка є позитивним досвідом реалізації інвестиційних проектів на території України. Цей ресурс повинен бути доступний на інформаційному Інтернет-порталі, сформованому відповідно до стратегії державної інвестиційної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краус Н.М. Інноваційна економіка: дефініція поняття та інституціональний базис розвитку // Науковий вісник Мукачівського державного університету, серія «Економіка». Випуск 2(4). Частина 1. – 2015. – С. 36-42.

2. Леонтьева Л.С., Орлова Л.Н., Горячева Т.А. Инновационный потенциал экономических систем мезоуровня. Монография. – М.: МЭСИ, 2015. – 127 с.

3. Інвестиційна діяльність в Україні за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

4. Мін'юст України; Роз'яснення від 08.05.2012 «Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12>.

5. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Української Асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/>

7. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку України – 2020» // Президент України; Указ, Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015

8. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Капіталізм, соціалізм і демократія / предисл. В. С. Автономова. [Текст]. – М.: ЭКСМО, 2007. – 864 с.

REFERENCES

1. Kraus N.M. *Innovatsiyna ekonomika: definitya ponyattya ta instytutsional'nyy bazys rozvytku [Innovative economy: concept definition and institutional basis for development]*. *Naukovyy visnyk Mukachiv'skoho derzhavnoho universytetu, seriya "Ekonomika"*, no. 2(4), part 1, 2015, pp. 36-42 [in Ukrainian].

2. Leont'eva L.S., Orlova L.N., Gorjacheva T.A. *Innovatsionnyj potencial ekonomicheskikh sistem mezourovnya [Innovation potential of meso-level economies.]*. Moscow, MESI, 2015, 127 p. [in Russian].

4. The Ministry of Justice of Ukraine. *Explanatory statement of 08.05.2012 "Investment legislation: state, problems and prospects"*. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12> [in Ukrainian].

5. The official website of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Available at: <http://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].

6. The official website of the Ukrainian Association of Investment Business (UAIB). Available at: <http://www.uaib.com.ua> [in Ukrainian].

7. Decree of the President of Ukraine "On Sustainable Development Strategy Ukraine – 2020". The President of Ukraine, Decree, Strategy of 12.01.2015 no. 5/2015 [in Ukrainian].

8. Schumpeter J. *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Kapitalizm, socializm i demokratiya [The Theory of Economic Development. Capitalism, Socialism and Democracy]*. Moscow, ESMO, 2007, 864 p. [in Russian].

UKRAINIAN JOURNAL ЕКОНОМІСТ

Український журнал
«ЕКОНОМІСТ»
з 2011 року
представлений
у міжнародній економічній
наукометричній
базі RePEc.

У зв'язку
з розширенням
розміщення публікацій
в RePEc з 2013 року
змінюються вимоги
до змісту статей.
Уважно слідкуйте
за інформацією в наступних
номерах журналу і на сайті
<http://ua-ekonomist.com>